

MAHARASHTRA TIMES

Women's Sanitation:

An Inconvenient Truth

A high impact campaign aimed at driving awareness and demanding action towards women's health through better sanitation

Why Women's Sanitation?

Women's health is largely neglected in Indian society. Women have been forced to compromise on health and sanitation. Toilets are few and far between and most of them are in a state of disrepair and neglect

These matters have been compounded by social beliefs, myths and taboos around menstruation

Women in the weaker sections of society risk their lives to accidents or crimes while defecating in the open

"Swachch Bharat" or "Clean India" movement is heavily publicised by the Indian Government. However, it's important to take stock of the ground reality and hold authorities accountable for action

Idea & Objectives

IDEA

An impactful campaign highlighting the administrative and social lacunae in the area of women's health and sanitation and driving positive change towards a healthier, cleaner future

OBJECTIVES

- Awareness: Highlight the present state of women's sanitation in Maharashtra
- **Empowerment:** Create an open dialogue and communication channel between women across sections of society and experts / policy makers
- Action: Assign accountability and demand action from concerned authorities
- Impact: Create tangible impact towards ensuring better sanitation facilities for women

Modus Operandi

Multiple touchpoints across print, digital media and onground activations

स्वच्छतेचा मुद्दा महिलांच्या आरोग्याशी आणि आत्मसन्मानाशी जोडलेला आहे. 'स्वच्छ भारत अभियाना 'ला तीन वर्षे पूर्ण होत असताना आजही देशातील कोट्यवधी महिलांना उघड्यावर शौचाला जावे लागते. मासिक पाळीबाबतचे गैरसमज इतके मोठे आहेत की त्यातून अनेक आजारांना निमंत्रण मिळते. महिलांच्या संदर्भातील या मुद्द्यांना लक्ष्य करून महाराष्ट्र टाइम्स 'वाट

स्वच्छ आरोग्याची' ही मोहीम चालवणार आहे. त्याची सरुवात शौचालयांची सद्यस्थिती दर्शवणाऱ्या या मालिकेमधून

महाराष्ट्र 🖢 टाइम्स

शेकडो महिला वापरतात धोकादायक शौचालये

हे तर माणसं

sharmila.kalgutkar

@timesgroup.com

Tweet: @ksharmilaMT

मंबर्ड : 'एकतानगरमधले शौचालय नजरेसमोर बाहेर काढले. वर्ष व्हायला आले, अजून शौचालयाचा पत्ता असलेल्या सार्वजनिक शौचालयांमध्ये जातो, शौचालय खचलंय, गॅसची टाकी गळतेय. कधीही माणूस आत नाहीसा मुंबईच्या कानाकोफ्यातल्या सार्वजनिक जिवंत बाहेर आलो की पुन्हा त्याचे आभार मानतो, ही शौचालये नाहीत निधीमधून ३५ वर्षांपूर्वी शौचालय तर माणसं गिळणारे खड्डे आहेत...' ही बांधण्यात आले होते. अतिवृष्टीमुळे हे आले. पण ते कागदावरच राहिले

महिलांनी वस्तीला लागन असलेल्य दसऱ्या तशाच केव्हाही कोसळून पडेल

नगर, लक्ष्मीनगर, जयहिंद नगर, लोटस कॉलनी , बैंगनवाडी, कुर्ला पश्चिम, डम्पिंग, मानखर्द, भारतनगरसारख्या

आणि 'पे ॲण्ड युज' शौचालयांचीही आहे. जयहिंद नगरमध्ये नगरसेवक अधिक खचले आहे, लाद्या निखळन पडल्यात, छप्पर गळ लागले आहे पाण्याचा निचरा होत नाही, पण ते वापरण्याशिवाय मुली व महिलांना पर्याय नाही, >> असरक्षिततेच्या

जोडीला संसर्गही!...४

Stories Highlighting the state of disrepair of public toilets

- 3 persons in Mankhurd suburb of Mumbai died after falling in a toilet tank
- Impact: Mumbai Municipal Corporation announced construction of 14 new toilets

म्हणून आम्ही एकदाच जेवतो

यक्त गगनचंबी इमारती आकार घेत असताना दसरीकडे याच गोरेगावातील आरेच्या

हिरव्या बेटावर मात्र दोनशे-तीनशे जणांच्या वस्तीसाठी दोन ते तीन शौचालयांचीही सोय नाही. त्यामुळे जंगलाचा वापर नैसर्गिक विधींसाठी केला जातो. या जंगलात बिबळे, साप यांचा वावर आहे. शौचाला गेलेल्या दोन महिलांवर विबळ्याने केलेल्या हल्ल्याची घटना ताजी आहे बिबळ्याच्या या दहशतीमळे महिलांची प्रचंड कचंबणा होते. या समस्येचा ऊहापोह या मलिकेत्न.

anuja.chawathey

@timesgroup.com Tweet: @anujaacMT

मंबई : संध्याकाळ झाली की आम्हे घराचे दरवाजे लावन बसतो. बिबळ्य केव्हा कुठून येईल सांगता येत नाही. अंधारात शौचाला जायला लागू नये यासाठी आम्ही रात्रीचे जेवतही नाही. आम्ही एकाच वेळचे जेवतो... ही परिस्थिती कोणत्याही जंगलातील दुर्गम भागातील नाही, मुंबईच्या मध्यवर्ती भागात वसलेल्या आरे कॉलनीतील वणीच्या पाड्यावरील लता जंगले यांनी सांगितलेले

आरे कॉलनीमध्ये अवध्या दो-आठवड्यांपर्वी विबळ्याने शौचाला

बिबळ्याचे भय: महिला शौचालाही जाण्याचे टाळतात

आरेमधील चाफ्याच्या पाड्याजवळील शौचालयाची निसर्गिक विधींसाठी घराबाहेर गेलेल्या बायजी बेंद्रे ही अवस्था, या शौचालयापर्यंतचा रस्ता निर्जन आहे.\ यांच्यावर बिबळ्याने हल्ला केला.

आशा गावित यांनाही विवळ्याचा सामना करावा

प्रमिला रिंजड यांच्या चार वर्षांच्या मलावर हल्ला झाल्यानंतर मुलांना बाहेर पाठवण्याची धास्ती वाटते.

गेलेल्या महिलांवर हल्ला केला, या असल्याचे समोर आले आहे. चाफ्याच्या सोयही उपलब्ध करून देण्यात आलेली एकदा मलावर हल्ला झाला आहे. हा हल्ल्यात कोणतीही जीवितहानी झाला पाड्यावरील बायजी बेंद्रे या आपल्या नाही. त्यामुळे बिबळ्याच्या हल्ल्यापासून धोका पुन्हा पत्करण्यात काहीच अर्थ नाही. शौचाला जाएयाचा पर्याय फक्त हातात. मार्वजनिक शौचालय माधारण मात ते दहा 🔻 प्रमिला रिजह यांच्या चार वर्षांच्या. आहेच

मिनिटांच्या अंतरावर आहे. हा परिसर दाट मुलावर विबळ्याचा हल्ला झाला होता. नाही, त्यांना सार्वजनिक शौचालयांची आली तर घरातच सोय करावी लागते.

झाडीने व्यापलेला आहे. जिथे भर वस्तीत प्रमिला रात्रीच्या वेळी घराला लागन बिबळ्या येऊ शकतो तिथे सार्वजनिक असलेल्या मोरीमध्ये गेल्या आणि त्यांचा शौचालयाकडे जाताना तो हल्ला करणार मलगा त्यांच्या मागे आला होता. विवत्ह्याने नाही. याची खात्री नाही. या शौचालयांमध्ये 🛮 संधी साधन त्याच्यावर हल्ला केला. मोटी पाणीही नसते, त्यामुळे एका हातात काठी, भाणसे आपल्या नैसर्गिक विधींवर नियंत्रण टॉर्च आणि पाण्याची बादली घेऊन सात ते ि मिळवण्यासाठी प्रयत्न करतील, मात्र लहान दहा मिनिटे दिवे नसलेल्या रस्त्यावर चालत मुलांचे काय हा प्रश्न स्वाभाविकच निर्माण जाणे धोकादायक असल्याचे त्या सांगतात. होतो. यासंदर्भात प्रमिला यांना विचारल्यावर वणीच्या पाड्याजवळ तर अजिबातच वीज त्या म्हणाल्या की शौचाला जाण्याची वेळ नाही. मात्र, या निमित्ताने पाड्यांपासून घराशेजारीच संध्याकाळच्या वेळी वाचण्यासाठी एकाच वेळी जेवण्याचा पाड्यांपासून लांब शौचालयांचा काहीच शौचालये दर असल्याने उघड्यावर शौचासाठी गेल्या होत्या, त्यांच्या घरापासन पर्याय निवडल्याचे या महिला सांगतात. उपयोग नाही, आरेमध्ये सापांचा धोकाही

घरांमध्ये शौचालय बांधायला परवानगी मिळावी अशी या स्थानिकांची मागणी आहे. गेल्या थारतकातरी वणीन्या पाकावर वेबळ्या दर्शन देऊन गेला. विबळ्याला काहीही होता कामा नये. अशा सचना वनखात्याने थानिकांना दिल्या आहेत, नवरात्रीत हल्ल्यामध्ये जखमी झालेल्या आशा गावित यासंदर्भात नाराजी व्यक्त करतात, हल्ला झाला की नेते येतात. रस्ते वीज पाणी यांची आञ्चासने देतात, मात्र प्रत्यक्षात काही घडत नाही, विवळ्याच्या भीतीने खायचे कमी शौचाला जायचे नाही यामळे आरोग्याच्या तक्रारी निर्माण होत श्राहेत. वस्तीत शौचालये का बांधून दिली जात नाहीत, तिथे पाण्याची सोय का केली जात नाही असा प्रश्न

HCT CTIZEN REPORTER

तम्हाला भेडसावणाऱ्या समस्या, दिसणाऱ्या' बातम्या मांडु शकता 'महाराष्ट्र टाइम्स'च्या या व्यासपीठावर MT Citizen Reporter हे ऑप तमेन विद्वांज फोन म्होआवरून डाऊनलोड करता येर्डल.

रोज प्रवास करताना प्रत्येकीलाच कभी ना कभी शौचालयांचा वापर करण्याची गरज भासते. उपलब्ध नसणे किंवा इतरही काही आरोग्याची असा उल्लेख करा.

घरों में शौचालय बनाएं तभी सुरक्षित होंगी लड़िकयां

@timesgroup.com

■ लखनऊ : राजधानी के ज्यादातर गांवों में औसतन छह महिलाओं व लडिकिया से रेप, रेप शौचालय ने होने से भी अपराध का ग्राफ बढ़ रहा के प्रयास व छेडखानी की घटनएँ थानों में दर्ज है। शौच के लिए मजबूरन गांवों से बाहर जाने वाली की जा रही हैं। शहर से सटे महियांव इलाके के महिलाएं व लडिकयां दुराचार व छेडखानी का एक गांव की रहने वाली छेडखानी पीडिता ने बताया शिकार हो रही हैं। इन वारदातों को रोकने में पुलिस कि घर में शौचालय न होने से माजूबरन महिलाओं

मानना है कि सभी गांवों के ओडीएफ (ओपेन डेफिकेशन के ज्यादातर मामले शौच कवायद तेज कर दी है।

पर काफी हद तक अंकश लग | हर माह हो रहीं औसतन सकता है। प्रशासन ने भी इसकी छह घटनाएं, करीबी ही बना रहे हैं शिकार

से गोली मार दी थी। राजधानी के गांवों के बाहर समस्या से रोज जझ रही हैं।

से रेप व लेडखानी की यह पहली घटना नहीं कै शौच के लिए गांव के बाहर जाने वाली हर माह

है। अराजकतत्व इसी भजबूरी का फायदा उठाते हैं। उनकी फेल्तियां प्रति) होने पर इन घटनाओं को जाते समय ही हो रहे हैं भी सुननी पड़ती हैं और हरकतों का भी बर्दाश्त करना होता है। पुलिस से शिकायत करने पर वह अगली बार और भी परेशान करते हैं। वहीं

ठाकुरगंज इलाके की एक झग्गी में सुनहरा गांव की रहने वाली एक युवती को गैंगरेप रहने वाली लड़की ने बताया कि उसके पिता पेंटर के बाद उसे गोली मारने का मामला सामने आया हैं। रहने को घर नहीं है, इसीलिए झगी में जीवन है। उसका आरोप है कि गांव के पांच युवकों ने यापन करते हैं। मजबूरन शौच के लिए रेल लाइन उसे उस समय टारगेट किया, जब तीन दिन पहले के किनारे जाना पडता है। मनचलों की हर हरकत वह शौच के लिए जा रही थी। अपना कृत्य छिपाने बर्दाश्त करना मजबूरी है। नॉन ओडीएफ गांवों के लिए बदमाशों ने उसे जान से मारने की नीयत व झुग्गियों में रहने वाली ज्यादातर महिलाएं इस

यहां शौच जाते समय महिलाओं से हुई वारदात

अगस्त

अगस्त अगस्त

मलिहाबाद के भावाखेडा

अगस्त

युवती से रेप

मड़ियांव के छेड़खानी, दो

गाजीपुर बलराम गांव निवासी को युवक ने बहलाकर

सरोजनीनगर वीकेटी गांव में किशोरी से आरोपित

सितंबर

निगोहां में किशोरी से इलाके में रेप का प्रयास, शौच के लिए गई बुजुर्ग की

सितंबर

रहीमाबाद में पांच युवकों ने गैंगरेप के बाद युवती को गोली मारी

अक्टूबर

सभी गांव ODF हों तो रुकें घटनाएं धांधली भी बन रही मुसीबत का सबब

राजधानी की 570 ग्राम पंचायतों में करीब 990 गांव हैं। सरकार ने स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) के तहत सभी गांवों को ओडीएफ करने का लक्ष्य निर्धारित किया है, लेकिन अब तक करीब 35 गांवों को ही ओडीएफ का दर्जा मिल सका है। नॉन ओडीएफ गांवों की महिलाएं अब भी इस समस्या से जुड़ा रही हैं। हालांकि केजीएमयु में 21 दिसंबर को आयोजित स्वच्छता अभियान के एक कार्यक्रम में चिकित्सा स्वास्थ्य मंत्री आश्तोष टंडन ने दावा किया है कि एक साल के भीतर

गांवों को ओडीएफ बनाने की राह में संबंधित विभागों के कछ अफसर भी रोड़ा बन रहे हैं। चिनहट ब्लॉक के फर्रुखाबाद गांव में इसी माह एक ऐसा मामला सामने आया है. जिसमें अफसरों पर 50 से अधिक शौचालयों के निर्माण की रकम हजम करने का आरोप है। कागजों पर तो सभी 125 शौचालय बन गए. लेकिन जांच हुई तो सामने आया कि 70 शौचालय ही ठीक से बने हैं। इसमें जिम्मेदार अधिकारी चिद्धित भी कर लिए गए हैं और कार्रवाई के लिए फाइल डीडीओ पीके सिंह के पास भेजी गई है।

Stories highlighting the dangers of open defecation

- 2 women attacked by leopards in broad daylight
- 7 instances of sexual crimes against women within the span of 2 months

सॅनिटरी पॅडचा 'सुरक्षित

मासिक पाळीच्या काळात स्वच्छता. काळजी महत्त्वाची

महाराष्ट्र 🌢 टाइम्स

आराग्याचा

पाळी आणि पर्यावरण

महिन्याच्या त्या चार दिवसांत

२-वद्ध

मुंबई : मासिक पाळीच्या काळातील सुरक्षित पर्याय म्हणून शहरातील केशोरवयीन तरुणींपासून महिलांपर्यंत बहतांश जणी सॅनिटरी पॅडचा वापर करतात. मात्र, सॅनिटरी पॅडमुळे संसर्ग तसेच इतर काही आजार होतात. त्याच द्रथपासन ते वापरूच नये द्रथपर्यंत अनेक असलेला लज्जा आणि न बोलण्याचा समज, गैरसमज असतात. त्यामुळेच विळखा ग्रामीण भागांपासून ते शहरी अनुपस्थित राहण्याकडेच कल असतो. अनेकजणी आजही अङखळताना सूर्यप्रकाशामध्ये ही कापडे वाळवली जात परवडणाऱ्या दरांत सॅनिटरी पॅड उपलब्ध सहजशक्य असते. त्यामुळे त्याचा वापर

पाळीच्या काळामध्ये मऊ सुती कापड त्यामुळेच स्वच्छ सुरक्षित पर्याय म्हणून आवश्यक आहे.

हे कापड स्वच्छ धुणे वाळवणे अत्यंत सिंदूर, कंडोमवर कर न लावणाऱ्या सरकारने सॅनिटरी नॅपकिन्सवर अन्यथा त्याच्या वाप मात्र 'जीएसटी चा बोजा कायम ठेवला आहे. रुपया-दोन रुपयांची

बचत करून संसार रेटणाऱ्या ग्रामीण आणि शहरातल्या शेकडो महिलांसाठी सॅनिटरी नॅपिकन्स वापरणे ही चैनीची बाब ठरणार असेल तर त्यांच्या आरोग्याच्या प्रष्टनांवर विचार करण्याची तसदी सरकार कशासाठी घेईल?

sharmila.kalgutkar @timesgroup.com Tweet: @ksharmilaMT

मुंबर्ड: सॅनिटरी नॅपकिन्सवर जीएसटी लाटताना सरकारने विघरन होणाऱ्य पदार्थांनी बनवण्यात येणारी नॅपकिन्स आणि पदार्थ पॅडमध्ये वापरात आणले असतील आला, कॉटन, कागद, लाकडाचा लगदा पर्यायच राहिला नाही! अशा घटकांचा वापर असेल तर त्यावर सरकारने सॅनिटरी नॅपिकन्सवर १२ व वालकल्याण विभागास काही कोटी

अविघटनशील पटार्थांनी वनवण्यात येणाऱ्य नॅपकिन्यमध्ये गरवारी केली पॉलिमर पॉलिडथॅलिन, ग्ल. एलएलडीपीई यांसारखे

नहीत. अशा परिस्थितीत या कापडाच्या 🛭 होणे आवश्यक आहे. तसेच, या उपलब्ध योग्यरीतीने करणे सुरक्षित होऊ शकते, पारंपरिक पद्धतीनुसार मासिक वापरातुन संसर्ग होण्याचा धोका असतो. होणाऱ्या पॅडचा दर्जाही चांगला असणे असे स्त्रीरोगतज्ज्ञ डॉ. अश्विनी गांधी पसरण्याचा धोका होतों. पण थोडी नसलेल्या पॅडचा वापरही उपयुक्त

वापरणेही उपयुक्त ठरूच शकते. मात्र, सॅनिटरी पॅडचा वापर करणे आवश्यक

वाट

तर त्यांच्यावर १८ टक्के जीएसटी लादण्यात वापर करण्यावाचून आज महिलांकडे निर्मितीचा एकतरी प्रकल्प राज्यात उभा

१२ टक्के कर लावण्यात आला. मात्र, टक्के जीएसटी कराचे ओझे शिताफीने रुपयांची गुंतवणुक करून बचतगटांच्या विघटनशील पदार्थांचा वापर करून कायम ठेवले आहे. हा कर वगळण्यासाठी माध्यमातन जीएसटीमक्त माफक दरातील पॅड बनवण्याचे तंत्रज्ञान राज्यात मोठ्या आंदोलन झाल्यावर बचतगटांना यातून पॅडची प्रमाणात विक्रियत न द्याल्यामळे परदेशातन व्यवलत देण्यात आली संपूर्ण राज्यासाठी पण आयात केल्या जाणाऱ्या महागढ्या पॅडचाच - सॅनिटरी नॅपकिन्स वनवण्यासाटी आकर्षक - डच्छा

- मासिक पाळीच्या काळात जीन्य किंवा तत्सम घट कपडे वापरणे टाळा.
- सैलसर कपडे घालावेत. । पॅड आवश्यकतेनसार बदलायलाच हवेत. रात्रीच्यावेळी दोनदा तर
- दिवसभरात तीनदा किंवा गरजेनसार बदलावेत जननेंद्रियांच्या बाह्यअंगांसाठी योग्य अशा लिक्विड स्रोपचा वापर करून
- स्वच्छता राखता येऊ शकते हॉक्स्संच्या सल्ल्यानसार हा वापर करावा स्वेतपदर अधिक जात असल्यास किंवा त्याचा रंग बदलला, खाज सुटायला लागली तर ते संसर्गाचे लक्षण अस शकते. त्यामळे अशा परिस्थितीत डॉक्टरांचा सल्ला घ्यावा
- एखाद्या कंपनीच्या पॅडची ॲलर्जी आहे, असे वाटल्यास डॉक्टरांचा सल्ला घेऊन योग्य पॅड वापरत सरक्षितता राखता येईल

करिअर. कॉलेजच्या धावपळीत खाज येणे. त्वचा लाल होणे. जंतसंसर्ग. त्यामळे आपल्याला होणाऱ्या रक्तस्त्रावाचे आरोग्यदायी बन्दलाकडे पाऊल टाकतान भागांपर्यंत समळीकडेच कायम असल्यान ही परिस्थित बदलण्यासाठी गावागावांत सिन्दरी पेंड वापरणे तुलनेने सोपे आणि बुरलीसारखे इन्फेक्शन, पुरळ येणे असे प्रमाण लक्षात घेऊन योग्यरीतीने आणि

भालेराव सांगतात. एकच पॅड खूप काळजी आणि स्वच्छता राखली तर ते ठरू शकतो, असे त्या नमूद करतात.

अनेकदा योनीमार्गातून ते आतपर्यंत हवा, असे त्या सांगतात. प्लास्टिक

हजारो महिलांसाठी सॅनिटरी नॅपकिन्स ही 'चैन 'च

केंद्र, अंगणवाडी सेविका यांच्या मदतीने

सॅनिटरी पॅड कसे उपलब्ध होतील आणि

शाळा चकण्यावर कसा तपाय मिळेल

यासाठी प्रयत्न केले. काही ठिकाणी

मुर्लीनीच गट स्थापन करून सॅनिटर

पॅडची विक्री सुरू केली. पण, या काही

प्रयत्नांखेरीज आजही मुलींना त्यांच्या

तसेच, अनेक ठिकाणी आईवडिलांची ..., त्यासाठी खर्च करण्याची मानसिकता

गावात सॅनिटरी पॅड उपलब्ध होत नाहीत

नसल्याचे दिसते

योजना आखण्याची गाजरही दाखवण्यात महाराष्ट्रात अवध्या दहा वचतगटांकडे हे जाणाऱ्या जीएसटीमक्त सॅनिटरी पॅडसचा

आली. प्रत्यक्षात मात्र वचतगटांनी या काम देऊन त्याच्या वितरणाची जवावदारी वापर शेकडो गरजु महिला घेणार कशा, योजना अमलात कशा आणाव्यात याचे एकाच संस्थेच्या माथी लादण्यात आली हा प्रश्न अनत्तरित आहे. 312 विद्याचि कोणतेही प्रशिक्षण देण्यात आले नाही. आहे. बचतगटांची अपूरी क्षमता, वंद पडण्याच्या मार्गावर असलेल्या कौशल्याचा अभाव, गृंतवणकीसाठी

यावी यासाठी धडपड़त असलेल्या सॅनिटरी नॅपकिन्सची गरज पर्णे होता होणार विविध प्रकारचे संसर्ग होऊन प्रत्येक

साखर कारखान्यांमध्ये पुन्हा धुगधुगी असलेल्या आर्थिक मर्यादेंमुळे राज्याची मासिक पाळीतील अस्वच्छतेमुळे

दशलक्ष इतकी आहे. प्रत्येक मासिक चक्राच्यावेळी प्रत्येक दिवशी तीन पॅडचा वापर केला जातो. असे गहित धरले तर ५८ हजार ५०० ट्रगलक्ष पेंडची आहे. • सध्या हा वापर प्रतिवर्षे २,६५९ दशलक्ष पॅडस् इतका आहे. त्यामुळे प्रत्यक्ष वापराचे हे प्रमाण केवळ ४,५ टक्के इतके आहे. यरोप आणि अमेरिकेसारस्या प्रात टेशांमध्ये हे प्रमाण ५२ ते ९२ ट्रक्के

आहें, भारताला आवश्यक असलेल्या पॅडपैकी ३५ टक्के पॅड हे काही खासगी कंपन्याच्या मदतीने देशात बनतात, तर उर्वरित ६५ टक्के हे परदेशातून आयात

 या ३५ टक्क्यांतील अवघे अडीच टक्के उत्पादन हे वचतगटांच्या ाध्यमातून घेतले जाते. त्यामुळे हे गट वगळता इतर सर्वच उत्पादकांना जीएसटी करवाढीचे ओझे सोसावेच लागणार आहे.

गर्भाशय काढ्न टाकण्याची वेळ येते, राहा'चा वैद्यकीय सल्ला हमखास मिळतो. मोठ्या मुश्किलीने कपड्याकडुन सॅनिटर

झालेल्या या पॅडची निर्मिती कशी करावी यासंदर्भात कोणतेही प्रशिक्षण मिळण्याची गाज्यात मविधा नाही. त्यामले केवल आध्वासने टेकन काय - छाया काकडे, सॅनिटरी

पंड बनवणाऱ्या 'विचारधारा

विल्हेवाट लावण्यासंदर्भात सरकारी धोरणच नाही

sharmila.kalgutkai @timesgroup.com Tweet: @ksharmilaMT

मुंबई: मुंबई शहरामध्ये कचऱ्या प्रश्न पेटता आहे. ओला आणि सुक्या कच्न्याचे वर्गीकरण करा, यासाठी कानीकपाळी ओरडणाऱ्या पालिकेलाही पर्यावरणासाठी घातक असलेल्या पॅडची विल्हेवाट कशी लावावी, या प्रश्नाचे उत्तर मिळालेले नाही. मॅनिटरी पॅडच्या वापरावर जीएमटी

कर कायम ठेवणाऱ्या सरकारने पर्यावरणपूरक सामुग्रीचा वापर न करता तयार केल्या जाणाऱ्या पॅडसच्या कचऱ्याबद्दल मात्र स्पष्ट भूमिका घेतलेली नाही. पर्यावरणपुरक सामुग्रीचा वापर न करता तयार करण्यात आलेल्या सॅनिटरी पॅडचा समावेश सुक्या कचऱ्यात केला जातो । इस्प्रिंग गाऊंडवर हा कचरा वेगला करू असे सांगन धोकादायक वर्गामध्ये मोडणारा सॅनिटरी पॅडचा कचरा डम्पिंगवर

बंधनकारक आहे. पॅडनिर्मितीमध्ये कागद काच पत्रा संघटनेने असे विघटन न टक्क्यांहून अधिक आहे ! (समाप्त)

भेट म्हणून दिले होते.

गरजेवरचा 'कर'भार

होणारे पॅड गोळा करून या कंपन्यांनाच

ग्यांवरणपुरक नसलेल्या पदार्थांपासून बनवलेले सॅनिटरी पॅड वापरतात. राज्यात हेच प्रमाण ४५ टक्क्यांपेक्षा अधिक आहे. जमा होणारा हा कचरा थेट डिम्पिंगला जाऊन मिलतो जीएमटीची क्रम्यवलन काय्रप देवनाम् पूर्यावरणाला घातक असलेल्या या कचऱ्याचे विघटन करण्याचे कोणतेही निर्देश सरकारने परदेशी कंपन्यांना दिलेले नाहीत. त्यामळे २०१६मधील कलम १७नुसार बाजारपेठेत अग्रेसर असलेल्या कंपन्यांनी डिम्पिंग ग्राऊंडवर या कचन्याचे ढींग वाढत सॅनिटरी नॅपिकन्सच्या प्रत्येक पाकिटासीबत मात्र हा नियम सर्रास डावलला आहे. आहेत. या एकण कचऱ्यामध्ये विघटन विल्हेवाट लावण्यासाठी पाकिट देणे त्याची जाणीव करून देण्यासाठी पुण्याच्या न होणाऱ्या सॅनिटरी पॅडचा कचरा २३

अविघटनशील वस्तुंचा वापर करून बनवण्यात येणाऱ्या पॅडची वर्गवारी ही श्रोकारायक कच्च्यात करायला हवी. ती तणी होत नाही. ही समस्या येत्या काळात भयावह रूप धारण करणार आहे. त्याकडे

सरकारला करून देण्यात येणार आहे.

सॅनिटरी नॅपकिनच्या वापराविना प्राप्तिक पालीचा बाग्र सहन करणे ही कल्पना

दगदगीच्या आयष्यात करताच येणार नाही, हे पॅड वापरून झाल्यावर त्यांची

येणार नाही, जीएसटीच्या कराचे वाढीव लाभ घेत ज्या कंपन्या अमर्याद लाभ

कमावणार आहेत त्यांनी घनकचरा व्यवस्थापन नियम २०१६ चेही कसोशीने

पालन करायला हवे. या कंपन्याच्या सीएसआर प्रकल्पातंरीतही मासिक पाळी

रतन्त्रता आणि कत्त्रम त्यतस्थापनासंतर्भात कोणत्याही प्रकारने कार्यक्रम घेतले जात नाहीत. त्यामळे न्यायालयीन लढाईच्या माध्यमातन ही जाणीव

दुर्लक्ष करून चालणार नाही. केवळ कर लादून किंमती वाढवण्याऐवजी या पॅडमळे पर्यावरणाचा हास कसा होणार नाही, याचाही विचार सरकारने

- ज्योती म्हापसेकर , स्त्री मुक्ती संघटना

आता सरुवात न्यायालयीन लढाईची

वापरते. भारतात दरवर्षी ४० हजार कोटी नॅपिकनचा कचरा तयार होतो. या कचऱ्याचे व्यवस्थापन झाले तर पर्यावरणावरील आघात थांबेल. शिवाय कचरावेचक कामगारांच्या आरोग्यहक्कांचे व समाजाच्या व्यापक स्वास्थ्याचेही पत्रन स्टतील अभी पूर्यावरणहित याचिका दाखल करण्यात आली आहे.

Stories around Menstruation and Sanitary Pads

- Healthy and safe usage
- Impact of GST and Taxation Burden on sanitary pads
- Environmental impact and healthy disposal of sanitary pads

पाळीभोवतीच्या अंधश्रद्धा

sharmila.kalgutkar

@timesgroup.com

Tweet: @KsharmilaMT मंबर्ड : जग बदलल्याचा, प्रगत झाल्याचा दावा वारंवार केला जात असला तरीही आजही वेगवेगळ्या धर्मांमध्ये मासिक पाळीसंदर्भातील अंधश्रद्धा कायम आहेत. मासिक पाळीच्या शास्त्रीय मुद्द्यांवर कितीही उहापोह केला जात असला तरीही या पाच दिवसांना धर्माने दिलेला संदर्भच महिलांना महत्त्वाचा वाटतो. या गोष्टी शास्त्रीय आणि विवेकाच्या मह्यांवर घासन पाहण्याची गरज महिलांना वाटत नाही.

पाळीच्या ज्या समजुती, प्रार्थनास्थळांमध्ये न जाण्याचे संकेत स्त्रियांनी पाळले त्याचे अव्यक्त ओझे नव्या पिढीच्या मुर्लीच्या मनावर काराम धर्माने आखन दिलेल्या लक्ष्मणरे मुली जाण्याची हिंमत करत ना चित्र सर्व धर्मियांमध्ये असल्या करणारे चित्र दिसते.

पर्यावरणाच्या, अग्यारींच्या सातत्याने काम करणारी पारसी राहणारी आर्मिन हा मुद्दा धर्मगु करूनच स्पष्ट करून घ्या, अ

विटाळ'धर्म' सारखाच

मासिक पाळीबाबत अंधश्रद्धा कायम

शीख धर्मात अवडंबर नाही!

शीख धर्मामध्ये मासिक पाळीबाबत मुली वा महिलांना कोणत्याही प्रकारची सक्ती नहीं. जी मुभा पुरुषांना मिळते, तीच मुलींनाही सगळ्या पातळ्यांवर मिळायला हवी, असे हा धर्म सांगतो. या काळात गुरुद्वारामध्येही जाण्याची पूर्ण मभा स्त्रियांना देण्यात येते. 'या विषयाकडे शास्त्रीय दृष्टिकोनातन पाहायला हवे, ' असे अध्यापनाच्या क्षेत्रात अनेक वर्ष कार्यरत असलेल्या शिक्षिका दलजीत अमर स्पष्ट करतात. स्त्री-पुरुष समानता प्रत्यक्षात आणायची असेल तर मासिक पाळीच्या संदर्भातील गैरसमज दूर करायला हवेत. पाळी या विषयाचा बाऊ करून त्याभोवती गैरसमजतीचे कोष विणण्यात काहीही हाशील नसल्याचेही

किंवा पत्र लिहन इथे कळवा 'वाट स्वच्छ आरोग्याची

आता तमची बोलण्याची पाळी

वयात आल्यापासून रजोनिवृत्तीपर्यंत दर महिन्याच्या त्या चार दिवसांचे तमचे, तमच्या नातेवाईकांचे, मैत्रिणींचे अनुभव असेच आहेत का? त्याविरोधात घरात, घराबाहेर तुम्ही आवाज उठवला आहे का? की विटाळ ही अंधश्रद्धा आहे हे कुटुंबातल्या बुजुर्गांना हुशारीने पटवून देणं तुम्हाला जमलंय? कसं? कुटुंबातील वडील, भाऊ यांच्याशी यांबाबत मोकळेपणाने चर्चा होते का? तमच्या मलींना आणि

जातो. महिला स्वतःच दबावाखाली तसेच पाप-पुण्याच्या ओझ्याखाली दबलेल्या असल्याने त्या स्वत:च मासिक पाळीमध्ये तसेच प्रसृतीनंतर या ठिकाणी जाणे टाळतात. भारतीय मस्लिम महिला आंदोलनाच्या राष्ट्रीय समन्वयक नुरजहां सांगतात, 'तलाक झाल्यानंतरचे तीन महिने मासिक पाळी येऊन गेल्यानंतरच पनविंवाहाचा विचार करण्याची मभा आहे. त्यामागील विचार हा महिलांच्या पनरुत्पादन, जैविक प्रक्रियेशी जोडलेला आहे. तीन महिने मासिक पाळी येते याचा अर्थ विलग झालेल्या जोडीदारापासून तिचा गर्भ राहिलेला नाही, त्यानंतर तिला झालेले अपत्य हे दसऱ्या जोडीदाराचे असेल यावर शिक्कामोर्तब होते.' धर्माचा पगडा, अंतर्गत विरोधाची धार तीव्र असल्यामुळे मुली हे निर्बंध तोडण्यास धजावत नाहीत, असे निरीक्षण नुरजहां

^{पारशी समाजातत्या व} गावांपासून महानगरापर्यंत गैरसमजुती कायम

मासिक पाळीभोवती अंधश्रद्धा आणि गूढतेचे इतके मोठे वलय निर्माण केले गेले आहे की या काळात बाई अपवित्र होते हा समज समाजाच्या अगदी सशिक्षित महिलांच्या मनातही घट्ट रुजलेला आहे. या काळात तिला अरूपर्श. अपवित्र मानण्याची परंपरा आदिवासी पाड्यांपासून सर्वत्र आहे. या परंपरा काय आहेत. त्याविरोधात महिला कशा आवाज उठवत आहेत आणि हळहळ का होईना त्यांच्या संघर्षाला यश कसे

मिळत आहे. हे सांगणारी

rutuia.sawant @timesgroup.com Tweet: @rutujasawantM1

आजही बहुतांश घरांत मोठ्याने उच्चारला समज आहे. असा अनुभव 'मटा हिबेट 'च्या जात नाही. छोट्या गावांपासन अगदी व्यासपीठावर एका तरुणीने मांडला अनेक मुंबई, पुण्यासारख्या सारख्या मोठ्या घरात मासिक पाळी संपल्यानंतर घरातील शहरांत आजही सर्रास मासिक पाळीचा पडदे, चादरी धुवाव्या लागतात. गोमूत्र विटाळ पाळला जातो. त्या अनुषंगाने शिंपडून घर शुद्ध केले जाते. या काळात येणाऱ्या अंधश्रद्धाही परंपरेच्या नावाखाली 🛮 घरात देवपूजा होत नाही. पाळल्या जात आहेत. स्वयंपाक आणि देवपजा या पलीकडेडी मासिक पाळीतन कार्यक्रम असेल तर डोक्यावर चाळण येणाऱ्या गैरसमजतींचे जोखंड कायम आहे. धरून त्यातन हळदीचे पाणी घेण्याचा प्रघात तरुण मुलीना है पटत नसले तरी त्यांच्या आहे किंवा काही जणी त्याच दिवशी दोनदा

वेगळी नाही. अनेक घरांत आजही जाते.

काळजी घ्यावी लागते. तसे झालेच तर तरुणी याविरोधात बोल लागल्या आहेत.

दिवशी घरात येण्याची परवानगी नसते. कारण त्या दिवशी आंघोळ केली तर ते मुंबई : मासिक पाळी हा शब्दही पाणी शंकराच्या पिंडीला जाते, असा

पालीच्या चौथ्या रिवशी धार्मिक आवाजाला कतीपर्यंत पोहोचवण्याचे आंघोळ करतात पजाकाळात व्यत्यय नको आजही ग्रामीण भागात मासिक पाळी जाण्यासाठी कमरेला काळी मिरी असल्याने हा खटाटोप असल्याचे कारण पापड, लोणची याला मासिक पाळी घसमटताना दिसतात. आजकाल पढ़े केले जाते. परंत या आलेल्या महिलेने हात लावल्याने हे पदार्थ तथाकथित आरामकाळात कष्टाची कामे स्वराब होतात. अनारशाच्या पिठाला तर म्हणजे शेती, लाक्डफाटा आणणे, कपडे, त्या महिलेची सावलीही चालत नाही, भांडी, धुणे ही कोमे मात्र सर्रास करवून स्वयंपाक करताना मासिक पाळीच घेतली जातात. मुंबई शहरातील परिस्थिती विषय मनात आणणेही अपवित्र मानले

प्रहिलांना तीन दिवस वेगले बसवले जाते - सॅनिटरी पॅड वापराबाबतही प्रहिलांप्रध्ये तिने स्वयंपाकघरात. देवघरात प्रवेश करणे. गैरसमजती आहेत, काही महिला पॅडसोबत पापयाच्या भांत्यांना स्पर्श करणे निषद्ध कापड वापरतात तर कारी पॅड चक्क धुवून मगच तो कचराकुंडीत टाकतात! मासिक पाळीदरम्यान आपला वापरलेल्या पॅडला सरपटणाऱ्या प्राण्याचा आवाज, बांगड्या, पैंजणांचा आवाजही स्पर्श झाल्यास त्या महिलेला गर्भधारणा इतरांना जेवताना ऐकु जाऊ नये, याची होत नाही, असाही समज आहे. आता

परंत देवाधर्माचे भय दाखवन त्यांचाह म्हणून आजही अनेक महिला पाळी पुढे आवाज दडपला जातो आणि या अंधश्रद्धा पुढच्या पिढीपर्यंत परंपरेच्या आलेल्या महिलांना चार दिवस बाजूला बांधतात किंवा मिठात पैसा, सुपारी नावाखाली व्यवस्थित रुजवल्या जातात बसवले जाते. स्त्रीला आरामाची गरज टाकतात. साठवणीचा मसाला, तेल, आणि शिकलेल्या मुलीही त्यातच

> वयात आल्यापासन रजेनिवत्तीपर्यंत दर महिन्याच्या त्या चार दिवसांचे तुमचे, तुमच्या नातेवाईकांचे, मैत्रिणींचे अनुभव असेच आहेत का? त्याविरोधात घरात, घराबाहेर तुम्ही आवाज उठवला आहे का? की विटाळ ही अंधश्रद्धा आहे हे कटंबातल्या बजर्गांना हुशारीने पटवून देणं तुम्हाला जमलंय? कसं? कुटुंबातील वडील, भाऊ यांच्याणी याबाबत मोकळेपणाने चर्चा होते का? तमच्या मुलींना आणि मुलग्यांना तुम्ही पाळीबाबत कसं सांगितलं?...या संगळ्या गोष्टींबाबत आम्हाला समजन घ्यायला आवडेल, आता

याबहल मोकलेपणाने बोलण्याची पाली तमची!

प्रवाह मासिक पाळील महत्त्व देणारा आहे. तो मासिक पाळीतील स्वात निर्माणशील पजनीय पवित्र उपकारक मानतो जे ज्या स्त्रीच्या ठायी आहे तो देहही पवित्रच मानतो. हणुनच रजस्वला अवस्थेत स्त्रीच होतात, मूर्ती होते. कामाक्षीच्या स्वरूपात पजा होते. भक्तजन टेबीचे उजोधीलन बस्य प्रविच प्रानतात त्यावर स्तोत्रेही रचली आहेत. दसरा प्रवाह परुषप्रधान मानसिकतेतन आला असन तो मका या उलट आहे. त्याने हा मासिक स्त्राव पापाचे प्रतीक मान आहे. हा प्रवाह स्त्रीच्या मनात न्यनगंड निर्माण करण्यास

प्रबळ करतो. त्यातून देवपूजा, स्वयंपाक निषिद्ध, अशा अंधश्रद्धा आल्या.

- डॉ. तारा भवाळकर

आता तुमची बोलण्याची पाळी!

किंवा पत्र लिहून इथे कळवा वाट स्वच्छ आरोग्याची महाराष्ट्र टाइम्स, टाइम्स टॉवर दूसरा मजला,

तमचं म्हणणं आम्हाला या

र्दपन्यावर कलवा

Stories aimed at changing mindsets and busting taboos and myths around menstruation

- Religious myths such as no entry into places of worship
- Social myths and beliefs

'महाराष्ट्र टाइम्स 'मध्ये ४ हिसेंबर रोजी प्रसिद्ध झालेले वाजला समई, जेवण सरू केलं, तेवढ्यात 'परंपरेच्या विद्यळाचे जोखड' हा लेख वाचला. मी एक माझ्या मोठ्या जाऊवाई कपाटातून सेवानिवृत्त सहायक पोलिस आयक्त आहे. त्यामळे माझा काहीतरी काहत या विषयाशी अनेक वर्षे संबंध आला आहे. स्त्री आणि असताना समईमुळे पुरुषाला जन्माला घालताना परमेश्वराने हे जोखड टेवलेले त्यांच्या साडीने नाहीत. ते समाजाने निर्माण केले आहेत. आजच्या बुगात पेट घेतला. त्यांना आपण हे जोखड फेकून दिले पाहिजे. स्त्रीच्या शरिशत त्यांनेटी आटवा महिना बदल झाल्याशिवाव भविष्याची नांदी कळू शकणार नाही. सुरू होता. सगळ्यांनी मुलगी उपवर होणे, तिला पाळी येणे, ती गरोदर राहणे एकच आरडा-ओरडा है नियमि नयार केलेले चक्र आहे हे चक्र आयेच प्रक्रा केला भी अणावारी सुरु राहणे गरजेचे आहे. त्यामुळे या काळात स्थियांना विचार न करता पुढे झाले मिळणाऱ्या हीन वागणकीला बाँध घालणे गरजेचे आहे, आणि हाताने त्यांचा

मी पाळी सुरू झाल्यापासून कथीही वेगळे वसणे वायका माझ्याकडे मी काहीतरी 'पाळले' नाही. सुरुवातीला आई निदान चार दिवस अनर्थ केल्यासारख्य पहात होत्या. देवाववळ जाक नकोस, असं संगायधी. पण मला ते पण सासन्वांनी मला तावासकी पटायचे नाही, पर्वजांनी कटाचित स्वीला आराम मिळावा देऊन माझे कौतक केले. आणि विपर्यास झालेला आहे, असे मला वाटते, माझे हे विचार 'बाजला' वसण्याची परंपरा बंद झाली आहे. माद्री आहंही आता 'त्या' दिवसांत पता करू गिली आहे. पाळी सुरू असताना 'स्वच्छता पाळा, योवळे नको 'असे माचे स्पष्ट मत आहे.

मासिक पाळीबावत अंभग्रदा असल्या तरी स्थिया फारसा सुखावह नक्ता. खुप कंपन होती. त्याचळी चौध्या दिवसी प्रान् हात्यावर माझी सामाजिक टडण्यातृत स्वतःवर कही कंपन घातृत घेतात. आपत्याता मुतर्गी झाली तर तिच्यावर असी बंधन औटी भरती होती. माझ्या आईनेसुदा या काळात त्या तरण, मृंज, देककार्य आदी टिकाणी जाणे. त्यादायची नाहींन, असं मी उत्यत्त होतं, मता दोन्हीं माठी मोठी वहींग वाबुत्व वसती तैवर टाळतात. मात्र काही धर्मामध्ये मासिक पाळीकडे त्या मुती झत्या. त्यांना वयाच्या ११व्या वर्षी मी पाळीववत. गोड जेवप केले होते, त्या बेदनादायी दच्यीने पाहिले जात नाही. अंधश्रद्धा नकीच.

मासिक पाळी एक नैसर्गिक क्रिया

नाका जाता का, वान ।दवसाचा राग्धा फमावण्यात वर्त. आह. मासक पाळांच्या या चार तिला घरकामापासून लांव ठेवण्यात येते. मी दररांज दिवसांत स्त्रीला आरामाची गरज सरतत्व देवीची पूजा करते. मात्र माझ्य पश्चीची पाळी असते. याच कारणारतव दिला सर्के आती की. तिच्या हातन्य देवपंजा करून घेण्याचा देवीदेन कामपासन दर देवणारी सुरु हाली की, तिच्या हातृत्य देवमुता करून घेण्याच देनादन काभाभभूग ६६ ०वणाठ पार्यद्र्य मी पाइला आहे. पद्यांच्या दिवसात महिला अन्य सक्तरत पूर्वातंत्री दिलो असावी. स्वाराज्य समें कारता पा पृत्र कारणा-मान्न सांकीब रहे पांचुं. आपना पुरावक प्राप्त करित है जिस स्वार्ध के अपन, पाँक करित है जिस स्वार्ध के अपन, स्त्रीचा अपमान म्हणजे मातृप्रकर्ताचा अपमान आणि जोखंड आजरी कारी महिला वाहत आहेत. आज आया पर्याचाने देवाचा अपमान, त्यामुळे असा अपमानास्पद्र आपस्या वयात आलेस्या मुर्लीना मासिक पाछीवावत रुढी, परंपरा जाद्धन टाकावला हळ्यात.

. . .

..आणि परंपरा बदलली

माझे लग्न होऊन मी धुळवाडून सासरी चाळीसगावल भाले. सगळ्यांचा नजरा नव्या नवरीवर होत्चा. थोडवाच दिवसांत माझी मासिक पाळी आली. आता चार दिवस मी धादामादात जैवापार होते, वय लहान सम्बद्धान गोधींच मनाला स्पर्शून गेलेले दिवस अपूप वाटत होतं. पहिला दिवस झाला. दुसऱ्या दिवसीही 💮 माझे लग्न झाले तेवरा सासरी माझी पहिल्यांदा पाळी

बाट स्वय्य आराप्याचा वा माहराजपा। नहाराष्ट्र टाहुस्सने मासिक पाळीसंबंधीच्या नैरसमजुरी, अंघश्रद्धा ार पर नामाण नामामनाचा गरागण्याम अन्यवस् आणि त्याद्भ वाट कावण्यासाठी महिलांनी उचललेली - आनंद भिलारे शेजारच्या भांद्रवातले पाणी मान्त त्यापूर भार कारून्याताण नाहवाना आवाहन केले भारत वापूर भार कारून्याताण नाहवाना आवाहन केले त्यांच्या अंगावर ओतले. त्यांच्या अंगावर ओतले. त्यामुळे आग विजली. समोर पापरा बारावनाम ज्युनम् नायकद्वाती या आवाहनाला होते. महिला आणि पुरुष दोघाकद्वाती या आवाहनाला माझे सासरे उभे होते. घरातल्वा _{रावः नारुवा आण} पुरुष पालाभपुराश वा आपारुनावः प्रवेड प्रतिसाद मिळाला. अतिराय मोळळेपणाने त्यांनी प्रयच्च प्रधासाय गण्यासाः जाधस्य गण्यास्य स्थापनाः । आपली मते व्यक्त केली. मासिक पाळीसंदर्भातील कारभग गम व्यवस व्यक्तः नामम्ब व्यवस्थानात्त्रः कर्कीच्या जोल्लंडततून महिलानी बाहेर पडले पाहिजे, असाव आग्रही सूर या सर्व पत्रीतून व्यक्त होत आहे.

आती तेव्हा माझ्यासाठी तीन

WHEN BEIN HE THERE they solvy year.

THE WAR WHICH street, was back Bines dougeness print 20x reason not the units or certic select, directificati polyphicase salt, tri

क्रमान्य संस्थाति तेत् पत्र The our webb short ment would analyse force.

prosite tealer could

areas do provinci

at are start to arrest those sale refit see, or refit

MOTORING SPEND MED (salt prospilities, sale) Broom solvit accord. which dearest eat. THE REAL PRINCES.

B. MERCH CORN NO.

With code many five.

: - _{प्रिया तरडे} आयांनीच माहिती द्यावी तीन भावांची मी एकटी वहीण, त्यामळे

घरात मी आणि आई दोनच वायका. अर्थात अशा वातावरणात पहिल्या मासिक पाळीचा अनुभव आले होते. मी बाजूला वसले होते. माहिती दिली. पुस्तकेही वाचायला दिली. आता शाळाही - दिवसांत अशी रितभात मनाला स्पर्शन जात - होती. आनंदराब खराडे, कांबुरमार्ग योग्य वयात वासंबंधी मुलींना महिती देतात. ही खूपच स्त्रीवर संपूर्ण कुटुंबाची जवाबदारी असते त्यामुळे चांगली प्रगती आहे.- माया भाटकर, चारकोप गांव विच्या आरोग्याची काळवी घेतली जाईल, अशा 🌑 प्रकारे तिला या दिवसांत आराम द्यायला हवा. तीन

मारिती देतात. मीडी संधी मिळल तेव्हा माड्या संपर्कातील सरेशराव बोरकर जळगाव मुलींशी या भावनिक व नाजुक मुह्यावर चर्चा करते. सामाजात होणाऱ्या ग्रीश्रणिक, आर्थिक वदलांमळे किमान शहरी भागात तरी वा परंपरा हळूहळू कमी होक लागल्या आहेत. ही दिलासादावक गोष्ट आहे.

मलींना मार्गदर्शन करायला हवे, मासिक पाळी आरोग्याच्या दृष्टीने महत्त्वाची बाब आहे, ह

अंधश्रद्धांवर बोल् काही!

मासिक पाळी ही नैसर्गिक गोष आहे. पण याचा वाऊ केला जातं माझे भाग्य मोठे! त्या दिवसांत होणाऱ्या वेदना, असहा मी आरंशी अमे करीग आरं यांची पाळी आली अमेल तर 'त्यांच्य बोल्तोब, पण हातचे जेवण नको, विटाळ होईल, 'असे आजी म्हणत बडिलांशीही असे. आजीच्या निधनानंतर आईनोही विटाळ पाळणे सुरु देवले. पण नंतर मी त्यांना समजावले. 'एकीकडे स्वील माझ्यासारखेच देवीचा दर्जा द्वायचा आणि त्वाच देवीला विद्यळ, पाळी लाखों अभी नाव देवन विचा अपमान करायचा है काही वर्गेव

लेख? कजाला आपण हे निवस पालवर्षे?' लेकापार कटलेही बंधन नसावे, अंधश्रद्धा सोहली आहे. हा अनुभव माड्या घरातील आहे वाजला टाकल्यामारखे वागयू नका, उत्तर त्यांना या काळात अञ्चन ते 'चार' दिवस जपा, स्त्रोमुळेच पुरुची पिर्डी मासिक पाळीवाबतचा माझ्या आईचा अनुभव रोअर निर्माण होते, हे लक्षात अस् करण्यासारखा आहे. साटएक वर्षांपूर्वी 'विटाळशी' मुलींन घराबाहेर बसवले जायचे. त्यांच्याशी घरच्यांचा संव

- सूरज इवरी, कोल्हापू

- तन्वी नाईक, डॉविवली व्हायचा नाही, जेवणाचे ताट सरकवले जायचे. कदाचिर

यामुळे स्त्रीला शारीरिक विश्रांती मिळत असेल, परं या चार दिवसात तिला आत्रजनांकजून जी वागण्व विटाळाची मानसिकता मिळावची त्वामळे हा विराळशीपणा नकोमा व्हायचा शारीरिक अपपात नयन ही यहज नैयर्गिक क्रिया आहे जी जमान्यातरी मासिक पाळी दक्षिकोन क्यांच जणांचा असतो

दिवसांत स्त्रियांना रक्तस्त्राव खप होतो त्यामळे तिच्या मधिक पार्थीतित कारी परिणा, भी स्वतः एक साराजी, भीरत्याच्य स्वरिक्ष का दिवसांच कारत प्रतेक क्षीमार्थी होती, आँचा, बाद्याचीच सुरक्षित चारण दिले जा पार्थी मुरू अमाता वार्यालीचित पारावला जात गरे, फितात ते केवाला पडते तर सर्वेचा आवणी पडतेला. पीउंत, पुजारी आहे. तो मी माह्य वसराति हो परिणा अरळ आहे. वस्तिक महिलांच्य या वार्यकड डे फ्लोरमाँ आसे. पूर्वी पारावला मोककोत्रालों समानुत व्यवे हो आ आसंख्य आमातीच अंकारता आवणी आपना पार्थिय मित्राची विचार ऐकृत माल फर पूर्वीय मोडोर कारले आहे. कारी मांगण्ये महोत्ता सम्पुन पहणे प्रयक्त आरोपाच्या दुरीने आवरवक जुनी नक्ती. मोट्या कुट्रवात तिता विश्वीत मिळाली आहेत. प्रश्तीत मंगल कार्यवेळीती वर्डण्या प्रद्योग अस्ता नामतः प्रवंत मी मानिक प्राठीवल अस्मार पाठी आती की, तैन दिवसचे तिका प्रभावण्यत येते. आहे. मानिक पाठीच्या या बार होत. आज मसिक पाळी वहल विद्यळ हा भव मनातन कारन टाकायला हवा त्या रुप्टीने परंपरेच्या नावाखाली चालणाऱ्या अंपश्रद्धेवर इतक - संगीता देवकर याची जाणीवही त्यांना होत नाही, आपली भारतीय परंप आहे. पण तिच्या या वेदना ससह

and self-seat a disclosurable seat of and my production and last STATE AND ADDRESS OF THE PARTY AND ADDRESS OF

all makes bedshirt all other wide temperatures and not

deed affective to sell and make to state and use part to done Description of the party of the

was an experience of passing the

resident film in the principle of

and consequences and the control original production of the control original and the control ori And all delighbours and the company development and the company of the company of

The solution was seen to be a seen of the cold of plants of the cold of the co

and it is not been if any property.

Reader Engagement

- Maharashtra Times invited views from readers on topics related to menstruation and the state of public toilets
- Over 500 e-mails and letters received; the best were published in the newspaper

ां क्षा ना व्यक्त के स्वित के स्वाप्त के स्वित के स्वाप्त के स्वापत के स्वाप्त के स्वाप्त के स्वाप्त के स्वाप्त के स्वाप्त के स्वा

বা আচনায় হল দেখাও নিমের। কেনঃ এই সময় প্রার এবং দিশা কেন্সালেই সংস্থার। पाव कारणव प्रेरमहरूर बनिवान प्रशासकित प्रशासिन परिमारमव प्राप्त निरंत विरमप বর্মশাল। অনুময় বিদর দিল শিক্তিয়া দিয়ে কথায়ার এবং যার যেকে বেলিয়ে মাসার পরামর্শ। মহিমিতার মসার, 'আইবেলা সেকে মেয়েসের পেনাসের পিরিয়াক বাশারটি ন্যানভাশার। কলে স্বভান্ন স্বাভানিক প্রক্রিয়াটি নম্পর্কে ক্রভা সৃষ্টি হয গোৱাৰেই / অন্তিমিয়াৰ পৰামৰ্থ, 'বাছিৰ অধ্যবহুত ৰাপহেৰ দ্যানিটাৰি পাত गुरुप्तार संस्था। प्रत्यापी ८-६ पत्री पत्र हा कान संस्था।

नविशाओं को किसों भी एम में स्वाब

संसर्ग टाळण्यासाठी स्वच्छता महत्त्वाची!

स्वच्छता म्हटले की त्यासाठी पाणी करण्याची सर्वाधिक गरज असते, त्या आहे, त्यामळे या पॅडच्या विल्हेवाटीचा स्त्रीरोगतज्ज्ञाकडे नेऊन वैद्यकीय हवेच. आणि आपल्या देशात अनेक काळात तिला आंघोळीची परवानगीच विचार प्रामुख्याने करणे गरजेचे आहे. दृष्टिकोनातून ही माहिती दिली तर

Onground Interactions with Doctors and Experts

- Series around menstrual health with leading doctors and experts
- Onground health seminars in schools and colleges

THE TIMES GROUP

would be solved also niver and seed and deal off, if we would be supply sonyou to self st, above betwee spenditurely er sportiger farriers py black day, discreption retion on want sont bast nor all test a development has shell

this to all services are not their down tire, and prints and tors, that experies, refere test in helies define party use true town liber safe. erbise field ods ngift end, nafre re en Brook on trace visións selt supre la est state, and store stand graphs. erdining still, with second pulse sell, in S Janeiros win High seman Sabel क्षा कर्पने सम्बद्धां, प्रमुद्ध विकासम्बद्धाः tor out move werk but.

strength or oak from who not क्रम्बर्ध करूरत, करूरत, राज्यंत्र कर्ते वर राज्य, कर्ते, co, veltre and veletiles we are well tents, revise litted scalt noter treasured; at tax my goo, my voic regional regions with this substructs unor ascens, with brisitis arrow wit. Revisional war more: if such light light of treatment that father works erc yets less sorth, sever lesp leaster

er forer brisis held selfe lifters hangered.

भारतात मासिक राजीतील

ते पाच दिवम आपल्याकारील मृती आणि सिंद्यांसदी

त्याचे महत्त्वाचे कारण स्थाने आपरचाराच्या समाजाती

वा विषदाकारे परणवाणी

इरस्टलेली चीकट मोटण्डाचा

में प्रकार कालोड, अस

meatry) impre fells dishlarge for, yet also set office औं, जा पूर्व कार कार कार्य के बार बात बात बात बात बात बात all, we are too, you all proofer you and, you from arrows on tanknow and africa, or too to strong to while old appears there. Nivel, want wholest i correspond from the that december is, the problems. In or all," on whill todal and all, of their regulation of the regar . All files, tree, small, servimail that will be may work all that, set then, ... were, wo make the for the राति पान पुरू व पानि स्टब्प्टेश आहे. हैं . वर्त, साथ म्हरूपते हुनों पत्र

and stone) who willow our od AN INC IS SHARE SEEMS ON WHITE THE RESIDENCE SHARE SHARE WERE AND A SHARE SHARE THE SHARE acretions seeming by week my large an agriculty of provincing and because. It is you way we see to stability sal, if the real property sal, several. Alternatively, he ray on, with morner. educt artist, aroug arters replicable . The it the, while the service around with

Aged bld: the Sex late: bloc bloc life, he -

with sit, see from some world? If you to per you to shore!

when he gifte with similar annihilation with the rest grifter which graphers bank. The direct confidence before the same recent spiles in fronts first any till it . govern playing our after, you aren't won't recent spiles such and self- one speed from arrows studied 4 first

is arised active in million extended the integration and, forth-fail parties, while the plan into the \$0°, forther and \$0°, and \$1°, and the development went for plan spikes. over they area, to professionant. All, 4 or yould blue to rapp 6 area. However policing that more recovery and are set, any our and area this is to gold ductional destroyees, which we come to give a new year of freeze was sport suit at the same party suit of their recommensation from

date free rather, who were, "sole at. "Six Minumes species his safe to or suffer reposit saling the get reposit it mouth weeks ded that well," like yer nationers, "out well out arrow month tillnessell," and releasing way street and not not when the cases with some man or no year year year cases mand

the later of the l plater been sittere till går måre, og some de all that former when some con-Built en un sel, man et des dellers. rate get wit we talk on party men green die steen beautier, 12th nego was

to efficiency on speed from this à este literie, son finds, esp report in the later, "starts we be not the desir tech field of any other, or sent-

more or tenden, seed, the most ore seast variet of feet to were select excess some ni, eriestali il menii toron 's mani even et," an ner market role and, over person and rable, on a few service of vicewals & briness

or freque parties this extra deep mit, it several severe, wild en Bank if any sov wit, I red spini, result and souls write La statistic de automos

1884, Year province of yell above oil trained solver ago oblited salt, source, and well it may not recover print all alls. "pel fel are mine it written, may, while n forth when reserves affect that

saids not that simply had welco directed any strik, and the street raft, spell, rediffered our species from our field to finish sharing qualified was large, it is sufficiencies for under soon aread under to the year has use use qual, if may areal

काजोल
 wachak vishesh@smail.com

कळलं. ऑफ्टब धर्मपध्ये, बुटुंबायध्ये ते विराधनविष्या पालत आलेलं अंतलं. भी मार्ग कडून पारते, तेबा भाग मात्रे तहानपणचे दिवा आठवात. आई मारे लागलापूर ऑफन्यकट्टर बातो गोप्टो करून ध्वावची, तेबा एव करायला अंद्रशा करावची, पण आता त्याचं मात्रक लब्धत येतं, आर्थि तेवा क्षावित्य स्थापन कारण आहे, अन्त्री हाता झाडू पेठनो में सफानाई केलेले आठको, य सगडवानारे आणि एक होन विचार होता. स्वच्छवातंत्रकारचा. लानपणे से लबार आना बारो. यह कालनरप त्याचं महत्त्व कारतां, प्रत्येक मानुस महत्त्वाचा असते. ताराच आपरचावादे काम करणारे सकाई कामगाती. आज त्याण्यापुटी सहर सुंदर आहे, स्थाप्त आहे. त्याचा रेनका विश्वर ऑपल्याला पठतो. या सम्बर्ध करणायांच्या कामान दाद प्रापता हतो, तारीच त्यांची आठवनही रेक्क्पल हती.

एक लबाव प्या, स्वच्छतेशी निपटित अनेक लहान ल्हान गेच्ये, त्याध्यारी निर्मातन असमारे संस्कार, सक्ये अति, संस्व कटलो ! त्यानुको बदल होत नहीं, केंगकेनताव पहन्दर्शका प्रमान देशात हभी अससील का विश्वार, दृष्टिकोन बदलने सूच- हुन्यों पुरावार - पंजन- गरवारी संपर्धत घटन कमा घडणारी मन्पूरन पद्मा आहः व्यानमानुः पुत्रे आतेली महित्री, आक्षेत्राचे, स्वीव पेगं मानवार्थ और, तथ प्रयेक स्टारन, व देशान्य - हिंदुरतार पुर्वितावर निर्विदेडरूच "सम्बद्ध अंग्रेक संपर्धि कारण सिर्वामी सीडलेस

चर्चे, शीचलवे आयोआच उभी प्राचा नहीत. व्यानाते आपन्यात पुरे था, तुमन्य सम्बर्गाताडी

हो सार्वीकत केवा कामान्ये उतालेले दिसमार कही। उसेल तर कार्यप्रभावतारी महत्त्वाची, वंगवेशकता गोर्थीताडी पातुमुख्य करणे, तालाव्ये त्याचा भागा प्रकारी उताल ओहे.

or face shot, was for only deal.

स्वच्छ पाणी, सक्षम आरोज्य, हात पुण्याच्या सवयी, सुरक्षित आणि अमेरिता भगुर में साथ विमा पूरे नेपाल प्रमान कारणे कारणे मेरे, पर विभा आरोपको सम्बन्धित कि परेशी शौचालचे ...किती साध्या मागण्या आहेत. पण प्रत्यक्षात

रोताना किती जगडायं लागते. वर्षानुवर्षं या सवरी बदलण्यासाठी

केलेले प्रवत्न अपुरे पडत आहेत. त्यासाठी गरज आहे आता पवरनांना योग्य दिशा देण्याची, आपली मानसिकता बदलण्याची.

प्रबंश करण्याची गांव आहे. त्यचा मुहाराष्ट्र 🛎 टाइम्स आवाव उठवण्याचीही गतव अहे. 📿 🐼

सहिवानियों अक्षावार अस्ति अस्ति । स्वार प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ अस्ति अस्ति । स्वार प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ प्राप्त असंस्थ अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति अस्ति । अस्ति अस्त

लोक राजार या आरोपप्राची करोती प्राथमिकता देश सतीत. वयू नंतर, माना करण आपन प्रापेक्तने बोलापला इयं, स्वाच्या पेतर अधिनान सुविधा निर्द्ध राजनीत, वाची डोलंब, उसे संपन सहजात माहिक पाडीनाने होत्त्वाचा ही पडरपाड पंतप बंडरे सुरू जाती आहे, वा मोहिमेगी क्षाचे बळता. परित्म पोकळेपणले. पंदरव, परितांचय ऑरोरपाचे इस ऑवड इस्प पूरेच. कोणस्य च कोणस्य विद्वार ऑपन लोड्ड प्यापना बोलत नहीत. मात्र स्थम्प पानी भेत नहीं, कारन स्थत:विषयी करोड़ी मीक्स्टेपराने हवं, तक्षात हेवा, एकमेकारी जोड़न पेत गेली तर हवेब, या रहरात स्वच्छ- सुर्वित - संगण्याची महिलांची तच्ची नाते, मार्ज काय रोजचंच - एकप येजन भरीय काम उमे राह राकेल, तेवर होच रीचानचे हथी आहेत, हे जोपदेश आहे, नंतर बाबू, चेळ नाही, अरी लटक्च सबबी देश चेळ आहे हे शबाहुत घेण्याची की देश बागून एकसंघ बदल करत होत्यह 7 स्वच्छ सुरक्षित . स्वतःला. अन् कुटुंबालाही बोजाही लालो, आगान्या. प्रत्येक पैतुलाही आध्य फावला हाथ, विचार कदावला केले बाता वरीती विभा करक पत्रत वहीं, हे उसने का मार्ट्स आहे, काबस्थ कहता बती सन्तर त्यांकित पांच कामणा वहीं, त्यांकित पांच कामणा वहीं, त्यांकित अप मार्ट्स आपना वहीं कालें अप अपना वहीं, त्यांकित अपना वहीं कालें कालें कालें अपना वहीं कालें कालें

करत अहे. रचका शीकालद, रचका हात, रचका क्रमी' तावण तहरूपाको गरव आहे, काणूनच आवर्त्त रहंगते, निरोधी राखण्यास करता प्रकारे मदत करू राकतात, आयुष्पावले छोरे बदलको पेठा परिचान घडवू राकतात. हे समायम्बालाई रचन: निर्देशी सहायना हथे. असे हे लक्षात देवायना हथे. प्रकारे ऑयुप्पालील होटे बदल, मोडा परिचान घडन् यूटिया शिवालके नालवापुळे शंकता, हे या मेहिमेच्या माध्यपद्धा संगण्याचा माझा अर्थवर जोततात तेच्या चार्टर चटते. मृतीय

प्रमम शिक्षण मिद्रायमा हथे का म्यांच्यासाठी स्वध्यतेच्य स्वयीवानं आरोप्यदार्थं स्वर्थीय सर्वतः शुर्वितः स्वय्यः तीयालयांचीतो उपालका अस्तवतः किता पडले, महिता स्वत:च्या आंग्रेप्याच्या प्रस्थाता । हथी, तो निव्यत नांगत वर त्याताही पुराबार फेउन करान नहीं, आंचना नार्यों काम अंगान मंतून चंचा विकार कात कही, विकार कात कही, विकार का क हवा. स्वच्छक ऑपि त्याच्यारी सिर्वाहत असलेल्या केवा करणा?

Celebrity Plug-ins

Guest articles from Bollywood stars Akshay Kumar and Kajol

प्राप्तिक पाली प्रापाने विद्याल सामना जात नहीं, हे जानक आहे. का? कारी पराक्रये आजरी बेगर्स अपने परिका शहांपणे पर्तानेवा प प्रसण्याची सब्बी केली जाने ?

मानाते विदान्त वाही, त्यानुक्ते स्थवत्याः मुलीन विधे मासिक पार्टीबहलप शतकीय तरी सारमुक देश नका, पराशस्या इतर भारिती नकते विधे त्यांना कुटुंबनियोजन, र्याता राहायांवरो तर वाच्य १६१, वर्षेनोपऑपर्थ परिशे करी असमार? चारिका पाठी आतित्वा चीरतिने का गाठा, महाविधातानातून या विषयंवा परावत्या लेखर्च-पापडांना हात लावला मोकारेपणाने योलण्याचा प्रयत्न केला तर ते विश्वपूत्र वर्ताल, असी पीर्त काले. तर आयाच्या मुग्ते विधाततील सं, असी सभाव प्या, कारणाताती या प्रधानलावर भीती तुर कार्ती निश्चकांच्या पता आसे. वन्य प्यापक्ष असेल वर से आईका जवाबदार प्यक्तो प्रापृत लेकिकोचे हे 📆 👯 🕻 वर्षातूनच प्रसाब तायात्रे, मातिक पार्टी । सगळे पैल् मारीत करून पेणे प्रतिहार येते माणुराव गर्भवरण होते. त्यामुळे पार्थी गरानेचे अहे. विराध करी असेल? पावत, लोगको 💢 निराम समार । केवा मुलीन हे पदार्थ खराब होत बहीत. बहेरच्यांत्री आगत्त्र्येय माहिता आगत्याचे गरांस regrei oltri utori, ucclim utori il प्रतालक लोकांना का गोप्टी प्रतान मांगर्न मात्र, सातत्वाने या गांध्यी संगत रहिलो तर पार्वसक्तेमध्ये बदल होऊ शकते,

प्रजनन आरोग्य हा निषय शिकारणे अपेक्षित आहे, प्रत्यक्षात बाप त्यावद्वा विद्यार्थ्याती मोकलेपगाने का योतले जान नाही?

हाँ, कामाधी भारे : साले तिभागमध्ये केवळ सांगण्यासाठी लेकिकास का क्रिया आहे. एवं प्राच्छात भाग विकास्त्रीयो मोकारेक्सने संवार

मासिक पाळी हा विषय नेमका कसा मांडायचा यासाठी लागणारे आवश्यक असे पालकांकार पालकांकरे नसने, या विषयावर नेमके कसे वोलायला हवे, हे पालकांनाच

विस्मांतर बोलतो तेका त्यांत हे आईकदूर हा, बराबाझी भारे : बारिक पाळी गामवेल, कळेल, असे गारिकले जाते

जो आई मुलीतोबन

भोबाएतवर शिनेश चहते,

चार्च ऐकते. तो आई धनीयी

व विषयाचा मोक्ट्रेपणने बोला

त्रवार करणान्या कारहान्यांगध्ये अनेक चेकन त्यांचे चलक बेतात तेका च मुलीन र्वहरता कान करवात. त्यांचा हात तापून स्थापिक पानी स्वित्रयाचा अर्थवर या

मासिक पाळी या विषयावर अनेक वर्षांपासून मोकळेपणाने बोलायला जणू अघोषित बंदी घालण्यात आली आहे. वेगवेगळ्या प्रकारच्या अंधभद्धा, जुन्या नुरसटलेल्या रुढी-परंपरांमध्ये हा विषय जखडून ठेवलेला आहे. मात्र त्यामागील शास्त्रीय, वैद्यकीय पैल्ही आता उलगडून पारण्याची गरज आहे. 'मटा'ने सुरू केलेल्या 'वाट स्वच्छ आरोग्याची' या मोहिमेने या कोंडीला तोंड फोडण्याचे काम सुरू केले आहे. मासिक पाळीशी निगडित असणारे अनेक प्रश्न, शंकाकंशकांना प्रसिद्ध स्त्रीरोगतज्ज्ञ

डॉ. निखिल दातार, केईएम रुग्णालयाच्या डॉ. कामाक्षी भाटे यांनी 'मटा फेसब्क लाइव्ह'च्या माध्यमात्न मोकळेपणाने उत्तरं दिली. मासिक पाळीशी निगडित असणाऱ्या सर्वसामान्यांच्या मनातील

गैरसमज त्यानिमिताने दूर झाले.

र्मात्रपद्म वसाठो लागको आक्राचक आक्रान आहे. मस्तिक पार्टाविचनो **रहाणे योग्य आहे का** ? आं राष्ट्रपंता फलकांको नाते. या एकशान्य पानमाचा बाधा करून तर 📑 निर्माण हाला : पार्टाच्या न्याच्ये स्टिक्स, पासिक पार्श पारिकारी . एया.

नसम्बद्ध 🐧 टाइम्स

विकास नेगरे को बंगाना होते हैं. चारिते दिनों का चार्याकों ही चारिते परमान का चंदन होत. मासिक पालीदरमान स्वचाना अधिक गरवेचे आहे. पालकांशन शिकवण्याची गात और, भीट कार्टल, त्यांच्य मनलील अवदायी आसील तर त्यायाने नेवाकीय कारण **कारी राज्याकरा हती ?** नवा:ला काहोड़ी जोवाद होत नवे हो भीते नय होईल, मुली अधिक कब्बबहाईने आहे का, वाची चायपणी नक्कीप <mark>जी निर्मास होतार - पाछ एक</mark>ाई

कवाच आवा बळावों आहे. व्यक्षिपचे काळाचे आपन पंत्रे. नारिय काळाचे आरोप्यावन काम प्रीरामाय होता आहे ? या रण्याकडे सकाळपक दृष्टिकोलहून पर काम येते. त्यारण पद्ध, ता एक प्रीय च्यांची दिनों वा राजने दुर्चाराया को वेदन असक्ष होते असान्ताने चिकितानाची चालिक प्रकारण प्रणास हती. जी, कामान्ता चारे ने प्रतास प्रणास प्राप्त असे, नाई निर्मा प्रणास प्र कवाबला हवा. पाताली पालकांच संबाद परम्यान पीटाल तुपाले मूण्युन पैनीकामा नागारीने प्रीकरणकारे प्राप्ता हवा. या तालेच पातिक पातालेच संबंध प्राप्ता कार्य पाताल कार्य कार्य पाताल कार्य प्रधानक प्रथम कार्य है कर्यात के में **मैनका जनान, या मोजबा सर्पनर** प्रधानकारिक कार्यात सकारावार्त प्रथम कोर्यान्य कार्य केंद्री त्यांन कीरी वैपनिषक प्रधानक एक क्षेत्री केंद्री कीर के कि कि कीर के कि कि

महाराष्ट्र 🕹 टाइम्स

र्देत बद्दलप्यासको स्वचानायो ह्योत. है नमलेल वर मंत्रपांची लागन होते. होड़ प्रकलन, हे लक्ष्मन प्यापना हर्ष. tri fairna marr i sebelados

लनाचं वय आता पूर्वपिक्षा खड़ते आहे.

३३ ते ३५ मा बचार मृत होण्याचं प्रमान वक्तेलं दिसतं. यः वचाच्या टप्प्यावर पशुमेर, उथा रक्षत्रकाच्या समारोही बाइसात त्यामुळे ५०४वा आंत कटंब पूर्व हरण्याचा सत्त्वा विषयांचा वर्षसंस्वारक तिकेश से अध्यक्त देशक, वा केवार क्षेत्रकीय प्राप्त नाती का तो सामाजिक graft salt, filtrain miscromenti पूर्वीच्या अधिक राव निप्रत आराप्य तरेही समाजान्य मानीप्रकांगध्ये अधान कदल डॉल्साची गतन आहे.

> ऑलेल्य अंचेत्र रचनंबध्ये मानून्य, सर्वतक पाडो यांचे विविध संदर्भ प्रमान कर्में हो इन अवेदीत ने एर्पलक्का गरोदरस्थानंतर स्थियांनी ग्रेकः सरीपात राहत नही, त्यामुळे मासिकः पंतरत वर अनेक्षण कीतारचे चाली योक्ते, आसा हा प्रकार समाजून अंगुओं पूजा शृध्यायम् ध्यायला हवा, राजेनिवृत्तीच्य सरवात करावी समाने, रूपक कारसक्तीकारी प्रत्येक स्थीता पात

कवर्तन ऑफ्न हो, सत्रमधी धार - करिजला ऑफ्ने महत्त्व हरिलेल नही, हो भेधन जी काळती पेती तीच काळती. 'छपान्य देवाच्या अनेक पुरतिन लगकर . बळावते, काळी पहिलांबध्ये लग्गतीयाचे मासिक प्राचीच्या बेडोसी सहजारेने घेतली. कुटुंब चाहचाराचे नाते, जाते दिलते. निर्माण सुरते, बाहेर शीचालाचे नातीत, मेती पहिले, जर्मिदारण जर्मा पर त्यापुटे कार्यरणार्थ वर वाहत्रक कार्यप्राप्त त्याचे झाती ता ताव, व त्याव वैक्रवेद वचवा कार्यत्य होते. अभिक्र प्रमाणत येत्रे, तावपूटे संतर्ग दिसते, तित्रकाद स्वेतिवृतीय कार्य द्वारणमुखे सम्बन्धिक सम्बन्धी सुंदर्श. धारते. त्यापूर्व नेथे स्वच्छतः देवने औत्ता पाने आलेल दिशते. असवेदर्व स्वतःबन्त प्रदेश ब्राह्मण पुरुवा रका-मध्ये में बदल होतात त्यांन सामीरे करतात. सारमधिरमाध्य बाबतीत करहानी वाश्याची पार्वतिक वक्ती ठेकानल हत्ते. ध्यापल हत्त्वे, ऑहारात कॅल्सियमचा पहिलाची जीवनहींनी पोठ्या श्वेतिवृत्तेनंतर सङ्ग्यालनं श्वेत्व संस्थार आधारेश अतल, व्यायाय करणं गरतेनं

माइयातलं स्वीत्य संपणार आहे, या भावनेला वरचंड होऊ न देना या टप्याकडे सकारात्यक पाहण्याची गरज आहे.

ऑस्ट्रांसन, पण रजेनिक्तीचन काळाचा साधा पाल्या प्रत्येखाई बात दिश्य बेत ध्यालाका परिवास बारायालाकी अंग्रेलेको संपीतार्थ प्रगाराथे लागते. आसलाथ हक, असे नहीं, कसी वर्णीय त्यासटी प्रवसिकता बदलग्याची हा त्रास शेत सही.

क्रजी शर्मीमध्ये पर्नावक नैतरण, चलन 'साहापता तकार्ग, बार्च बाह्याद्व विकास शेर्च रजीविक्सीस्य राज्यामा प्रतिस्थायी अस्ते बटल दिस्तात वैपन्तिक स्वयतिक पात्रक्षीवर विशेषक्षांत्रं असते. त्यापुळे

Digital / Social Media amplification

- FB live discussion with leading experts
- Over 9000 views generated

Impact

Maharashtra Government Launched the "Asmita" (Pride) scheme for rural girls and women: Sanitary pads at just Rs. 5 for a pack of 8

Municipal Corporation of Mumbai constructed 14 new toilets in the Mankhurd Suburb after reporting the dangerous condition of toilets

Several State Transport Bus Depots and Suburban railway stations made the use of public toilets

free for women

Several State Transport Bus Depots and Suburban railway stations made the use of public toilets

free for women

Impact

Several colleges in Mumbai installed sanitary napkin vending machines

Ahmednagar Citizens' Forum got the State Transport to **repair and clean** all toilets at the bus station and install a **toilet seat for disabled travelers**

Police superintendent of Ahmednagar district provided a separate mobile toilet van for

women police, first of it kind in the state

Minister of state, town planning, Maharashtra sent a notice to Commissioner office of Mumbai Corporation to submit a **report on action** to be taken on public toilets at tourist spots

Thank You!